

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Здійснення в повному масштабі пенсійної реформи багато в чому залежить від наявності нормативно-правової бази, ефективності правового регулювання численних пенсійних відносин. З прийняттям Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», який вступив в дію з 1 жовтня 2011 року [1], ми отримали інший механізм пенсійного забезпечення людей в нашій державі на довготривалу перспективу.

Проведення пенсійної реформи стосується інтересів практично всього дорослого населення держави. Підвищений на 5 років пенсійний вік для жінок, на 10 років — обов'язковий страховий стаж для жінок і чоловіків, змінений порядок розрахунку заробітної плати для призначення пенсії.

При розрахунку пенсії враховується середня заробітна плата за три календарні роки, які передують року звернення за призначенням пенсії. Обмежений максимальний розмір пенсії, який не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, встановлених для осіб, які втратили працездатність. Мінімальний розмір пенсії за віком при наявності у чоловіків 35 років страхового стажу, а у жінок — 30 років встановлюється в розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, зменшені розміри спеціальних пенсій для всіх категорій осіб, які передбачені законодавством. Змінені умови призначення та виплати пенсій військовослужбовцям та державним службовцям.

Але це не повний перелік змін в пенсійному законодавстві. Верховна Рада України внесла зміни постатейно в 22 закони щодо призначення та виплати пенсій. Найбільшу кількість змін внесено в Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року [2].

Питання пенсійного віку, страхового стажу, розрахунку пенсій деталізовані в Законі щодо реформування пенсійної системи від 8 липня 2011 року № 3668.

Зміни в пенсійному забезпеченні можна відобразити у вигляді таблиці [3].

Велика увага приділяється в законодавстві щодо пенсійної реформи другому рівню пенсійного забезпечення (накопичувальному). Час впровадження цього рівня пенсійної системи, коли кожний платник робить внески і для себе, а не тільки в «загальний казанок» у солідарну систему, продовжено до ліквідації дефіциту коштів Пенсійного фонду (до 2013 року). А поки що він дуже великий. В 2009 році дефіцит бюджету складав 30 млрд грн, в 2010 р. — 34 млрд грн, в 2011 р. — 17,8 млрд грн. Прогнозується, що в 2012 році дефіцит Пенсійного фонду України складе 2 млрд 200 млн грн [4].

Суттєвих змін зазнало законодавство про пенсійне забезпечення народних депутатів, суддів, прокурорів. По-перше, змінено розмір пенсії з 90 на 80 % від заробітної плати. Обмежено заробіток для призначення пенсії народним депутатам, суддям, прокурорам сумою заробітної плати, на яку нараховується єдиний соціальний внесок, як для інших категорій пенсіонерів.

Таблиця

До реформи	Після реформи
Жінки виходять на пенсію в 55 років.	Жінки, які народились після 1 березня 1961 року, виходять на пенсію в 60 років. Тим, хто народився в період з 1 вересня 1956 по 1 березня 1961 року, пенсійний вік буде підвищуватись на півроку. Тобто, жінки, які народились з 1 вересня 1956 по 28 лютого 1957 року вийдуть на пенсію у віці 55,5 років, з 1 березня 1957 року по 1 вересня 1957 року — в 56 років, і так далі.
Держслужбовці — чоловіки виходять на пенсію в 60 років	З 1 січня 2013 року пенсійний вік для державних службовців — чоловіків буде підвищено до 62 років. Процес розтягнеться на чотири роки, по шість місяців щорічно.
Мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення мінімальної пенсії за віком, складає 20 років для жінок і 25 — для чоловіків.	Мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення мінімальної пенсії за віком, складає 30 років для жінок и 35 — для чоловіків.
Мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення соціальної допомоги (50% мінімальної пенсії) при досягненні пенсійного віку, складає 5 років.	Мінімальний страховий стаж, необхідний для призначення соціальної допомоги (50% мінімальної пенсії) при досягненні пенсійного віку, складає 15 років.
Максимальний розмір пенсії законодавцем не обмежений.	Максимальний розмір пенсії обмежений 10 прожитковими мінімумами, встановленими для працездатного населення.
Держслужбовці отримують пенсії в розмірі 90 % заробітної плати.	Держслужбовці отримують пенсії в розмірі 80 % заробітної плати. Для бюджетників при виході на пенсію вводиться одноразова допомога в розмірі 10 нарахованих їх пенсій.
Для нарахування пенсії береться розмір середньої заробітної плати за один календарний рік, який передусє року звернення за призначенням пенсії.	Для нарахування пенсії береться розмір середньої заробітної плати за три календарні роки, які передують року звернення за призначенням пенсії.
Мінімальний строк служби для нарахування пенсії військовослужбовцям складає 20 років. Виходячи на пенсію через 20 років, військові в якості пенсійного забезпечення отримують 50% жалування.	Мінімальний строк служби для нарахування пенсії військовослужбовцям складає 25 років. Підвищення буде проходити поступово, протягом 10 років, аналогічно підвищенню пенсійного віку для жінок. Виходячи на пенсію через 25 років, військові в якості пенсійного забезпечення отримують 65% жалування. Зміни не розповсюджуються на льотчиків та підводників.

Дострокові пенсії народним депутатам у зв'язку з закінченням їх депутатських повноважень тепер будуть призначатися не за два роки до досягнення пенсійного віку, а за півтора, як і іншим категоріям пенсіонерів.

Пенсійному фонду передано право призначення та виплати довічного грошового утримання суддів Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів (раніше вони призначались цими судами).

Встановлений диференційований підхід до визначення стажу роботи прокурорів та слідчих, відповідно до Закону України «Про прокуратуру» [5], на день звернення за призначенням пенсії. Так, до 30 вересня 2011 року — 20 років, в тому числі стажу роботи на посадах прокурорів та слідчих прокуратури не менше 10 років. А з 1 жовтня 2011 року до 30 вересня 2012 року — 20 років та 6 місяців, в тому числі стажу роботи на посадах прокурорів та слідчих прокуратури не менше як 10 років та 6 місяців і так далі. З 1 жовтня 2020 року — 25 років, в тому числі стажу роботи на посаді прокурора чи слідчого прокуратури не менше 15 років.

Відповідно до Закону про пенсійну реформу зберігаються умови та порядок здійснення права на пенсію за віком на пільгових умовах, враховуючи шкідливість виробництва, та на пенсію за вислугу років. Категорії осіб, які мають право на пенсію за вислугу років, визначені ст. ст. 13, 14, 55 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року [6] та п. 3 Прикінцевих положень Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 9 липня 2003 р.

Залишаються незмінними норми про призначення пенсій за вислугу років незалежно від віку працівникам закладів освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення, артистам, спортсменам. При цьому надана можливість відстрочки призначення пенсії за вислугу років з відповідною компенсацією.

Законом про пенсійну реформу закріплений новий принцип визначення заробітку для обчислення пенсії науковим працівникам відповідно до Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [7]. Внесені зміни в ст. 24 цього Закону щодо перегляду періоду, за який визначається заробіток для призначення пенсії. Зміни передбачають, що для визначення пенсії враховується заробітна плата наукового (науково-педагогічного) працівника за основним місцем роботи за весь період страхового стажу на посаді наукового (науково-педагогічного) працівника починаючи з 1 липня 2000 р.

Новим законодавством збережено право перерахунку пенсій пенсіонерам, які працюють, з урахуванням страхового стажу, набутого після призначення пенсії.

Всі зміни в пенсійному законодавстві не розповсюджуються на пенсіонерів, пенсії яким були призначені до вступу в силу нового закону про пенсійну реформу, в тому числі пенсіонерів, які продовжують трудову діяльність.

В той же час реформування законодавства про пенсійне забезпечення повинно позитивно вплинути на систему матеріального забезпечення, сприяти скороченню чисельності пенсіонерів.

Можна вважати, що здійснення пенсійної реформи дозволить стабілізувати діяльність Пенсійного фонду, скоротити витрати на виплату пенсій. Пенсійний фонд повинен стати бездефіцитним.

Література

1. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : Закон України від 8 лип. 2011 р. № 3668-VI // Урядовий кур'єр. — 2011. — № 168, 14 верес.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 9 лип. 2003 р. № 1058-IV // Урядовий кур'єр. 2003. № 150, 14 серп.
3. Известия в Украине. 2011. № 167.
4. Урядовий кур'єр. — 2011. — № 165.
5. Про прокуратуру : Закон України від 5 листоп. 1991 р. № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 53. — Ст. 793.
6. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листоп. 1991 р. № 1788-XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 3. Ст. 10.
7. Про наукову та науково-технічну діяльність : Закон України від 13 груд. 1991 р. № 1977-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — Ст. 165.

Анотація

Сирота І. М. Правові аспекти здійснення пенсійної реформи в Україні. — Стаття.

У статті досліджуються основні напрямки пенсійної реформи в Україні, передбаченої Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року. Висловлюються пропозиції щодо удосконалення окремих положень зазначеного Закону.

Ключові слова: пенсійна реформа, пенсійне забезпечення, солідарна система, накопичувальна система, недержавне пенсійне забезпечення.

Аннотация

Сирота И. М. Правовые аспекты осуществления пенсионной реформы в Украине. — Статья.

В статье исследуются основные направления пенсионной реформы в Украине, предусмотренной Законом Украины «О мерах по законодательному обеспечению реформирования пенсионной системы» от 8 июля 2011 года. Высказываются предложения по совершенствованию отдельных положений указанного Закона.

Ключевые слова: пенсионная реформа, пенсионное обеспечение, солидарная система, накопительная система, негосударственное пенсионное обеспечение.

Summary

Sirota I. M. Legal aspects of pension reform in Ukraine. Article.

The article examines the main areas of pension reform in Ukraine, the Law of Ukraine «On measures to ensure the legislative pension reform» of 8 July 2011. Their position to improve certain provisions of the Act.

Keywords: pension reform, pensions, social system funded system, private pension provision.